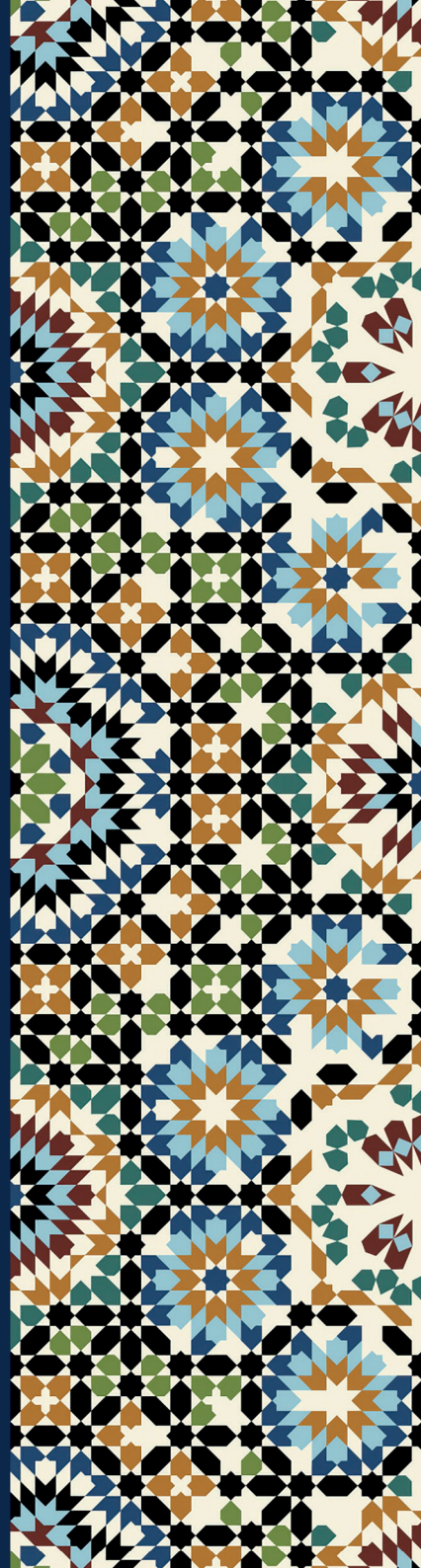
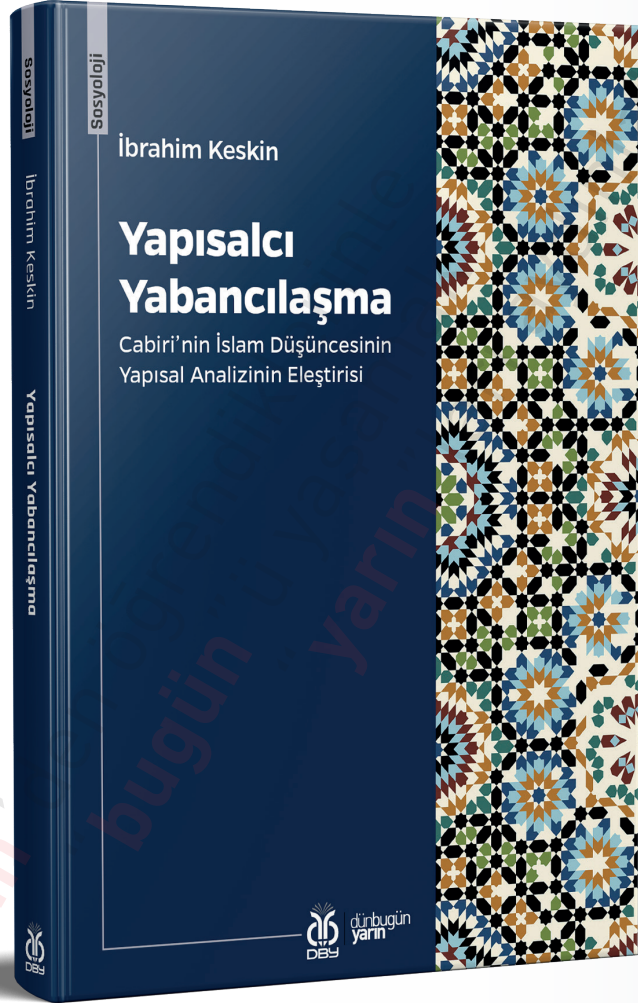

İbrahim Keskin

Yapısalcı Yabancılaşma

Cabiri'nin İslam Düşüncesinin
Yapısal Analizinin Eleştirisi

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2021, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 141
Sosyoloji: 7

ISBN 978-625-7760-41-6
Sertifika No: 18188

Birinci Baskı:
İstanbul, 2021

Yazar:
İbrahim Keskin

Yayın Yönetmeni:
İrfan Güngörür

Dizi/Kitap Editörü:
Nuh Muaz Kapan

Tashih:
Esmâ Özgen

Kapak/Mizanpaj:
DBY Ajans

Baskı/Cilt:
Mikyas Basım Yayın Matbaacılık
(Sertifika No: 35532)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Yapısalcı Yabancılaşma: Cabirî'nin İslam Düşüncesinin Yapısal Analizinin Eleştirisi

Yazar: İbrahim Keskin Editör: Nuh Muaz Kapan

İstanbul : DBY Yayınları, 2021.

266 s. ; 15,0 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 141) ___ Dizin var

ISBN 978-625-7760-41-6

1- İslam Düşüncesi 2- Cabirî 3- Sosyoloji

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr
Tel.: +90 212 526 98 06

İçindekiler

Önsöz..... 9

Giriş 13

BİRİNCİ BÖLÜM

Cabirî'de Din-Kültür İlişkisi 23

A- Din ve Kültür İlişkisi 23

1. Câbirî'nin Yapısalcılığı..... 23

2. Câbirî'nin Tarihselciliği..... 33

3. Câbirî'nin Yapıbozumu 42

B- Câbirî'de Din-Kültür ve Akıl İlişkisi 52

1. Kültür ve Akıl: Oluşturucu ve Oluşturulmuş Akıl..... 54

2. Arap/İslam Aklının Zamanı: Tedvin Asrı..... 60

3. Oluşturulmuş Aklın Kimliği Olarak Dil 62

4. Din ve Akıl: Oluşturulmuş Akıl Olarak Fıkıh 66

5. Arap/İslam Kültürünün Rasyonel Damarı: Dini Rasyonel
Olarak Kur'an ve Sünnet 71

6. Oluşturulmuş Aklın Belirleyicisi Olarak Akli İrrasyonel:
Kadim Miras..... 72
7. Din ve Akıl: Rasyonel Dinin Evrensel Akılla Buluşması 79

İKİNCİ BÖLÜM

Epistemolojinin Tarihsel ve Kültürel Analizi:

- Beyân, İrfân ve Burhân**..... 87
- A- Beyân'da Akıl, Kültür ve Din..... 87
1. Epistemolojik Bir Paradigma Olarak Beyân'ın İnşası..... 88
2. Beyânın Yapısal Analizi 96
- 2.1. İkili Zıtlık İlişkisi Olarak Lafız-Manâ 97
- 2.2. Asıl-Fer 105
- 2.3. Cevher-Araz 112
3. Beyânî Paradigmanın Yapıbozumu..... 123
- B- İrfân'da Kültür ve Din 132
1. İrfânın Yapısal Analizi..... 137
- 1.1. Zahir-Bâtın 137
- 1.2. Nübüvvet-Velayet..... 140
2. İrfânın Yapıbozumu..... 144
- C- Burhân'da Akıl, Kültür ve Din..... 155
1. Burhânın Yapısal Analizi 155
2. Öğeler Arası Girişiklik: Arap/İslam Kültürünün Krizi 164

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

- Câbirî'de Problemin Özü: Modernleşme ya da Saf Aklın İnşası**.... 169
- A- Dekonstrüksiyondan Rekonstrüksiyona: Yeniden İnşa ya da
Tarihin Yeniden Yazımı 169
1. Yeniden İnşa Projesinin Düşünsel Arka Planı..... 177

2. Yeniden İnşanın Zemini (Kültürden Arta Kalan):
Endülüs/Fas Kültür Deneyimi 185

- B- Eleştirel Bir Yaklaşım: Saf Aklın İnşası mı, Yoksa
Aydınlanma Mitozu mu?..... 192
1. Epistemolojik Bir Paradigma Olarak Din-Kültür
İlişkisinin Çağdaş İnşası 199
2. Din-Kültür İlişkisinin Çağdaş Zemini: Tecdit..... 205
- 2.1. Maslahat..... 211
- 2.2. Şeriatın Tatbiki Problemi 213
- 2.3. Din-Devlet İlişkisi..... 216
- 2.4. Din ve Laiklik..... 223
- 2.5. Demokrasi Sorunu 227
- C- Modernleşme mi, Self-Oryantalizasyon mu? 237
- Sonuç** 249
- Kaynakça** 257
- Dizin**..... 261

Önsöz

Çağdaş Arap düşüncesinde önemli bir yere sahip olan Muhammed Abid el-Câbirî'nin din-kültür ilişkisine yönelik analizlerini konu alan bu çalışmada, onun Arap/İslam düşüncesinin eleştirisine yönelik yaklaşımlarının bir kritiği amaçlanmaktadır. Değişik sosyal teoriler bağlamında ciddi tartışmalara konu olagelen kültür ve din arasındaki ilişki problemi, çağdaş sosyal bilimcilerin de zihnini meşgul eden önemli ve güncel problemlerden biridir. Bu durum , söz konusu kavramların (kültür ve din) mahiyet bakımından belirsizliği, din ve kültürün birbirlerine kaynaklık etme hususunda öncelikli ve/veya karşılıklı etkileşim sürecinde baskın ve belirleyici olanın hangisinin olduğu , daha da önemlisi; tüm bu belirsizlikler içerisinde farklı kültür ve dinler arasındaki etkileşimin nasıl gerçekleştiğinin belirlenmesinin güçlüğü gibi hususlardan kaynaklanmaktadır. Günümüzde bu tartışmanın güncelliğinin ve belki de daha da popüler hale gelmiş olmasının sebepleri arasında, pozitivist bir karakter arz eden Aydınlanmacı paradigmanın bilimsel gelişme süreciyle insanlığı mitlerden arındırma stratejilerinin iflasının sonucunda yeniden dine ve mite dönüş hareketlerinin ortaya çıkması ve küreselleşme süreciyle ortaya çıkan

kültürlerarası yakınlaşmanın bir sonucu olarak, söz konusu kültür-
lere mensup olanların hâkim kültürel kodların egemenliği içeri-
sinde kimlik kaybına uğrama kaygılarının vücut verdiği kimliklerin
yeniden inşasının gerekliliği gibi hususları saymak mümkündür.

Modernleşmeyle, genel olarak bir yenilgi ve sömürü süre-
ciyle karşılaşmış olan İslam dünyasında birçok akademiye ve
düşünür, hem bu olgunun vermiş olduğu psikolojik saik hem de
Aydınlanmanın insanın tüm geri kalmışlığının sebebi olarak ba-
tıl inanç ve cahilliği görmesinin etkisi ile geri kalmışlık sorununa
yönelik bir soruşturmaya koyulmuştur. İslam dünyasının yaşamış
olduğu yenilgi ve sömürüyü, geri kalmışlık ile ilişkilendiren bir-
çok akademisyen ve düşünür gibi Câbirî de modernleşememe ile
geri kalmışlığı ilişkilendirmek suretiyle, çağdaş Arap/İslam dün-
yasının bir kriz durumu yaşadığını ve söz konusu krizin geçmiş-
ten kaynaklanan bir sürecin sonucu olduğunu varsayar. Bu ne-
denle aslında tüm tarihsel ve mekânsal farklılaşmalara rağmen
değişmeden kalan unsurları ortaya çıkarmayı hedefleyen Câbirî,
yapısalcılığı bir yöntem olarak kullanır. Fakat onun yapısal analizi
için yapısalcılığı esas alması, sosyal analiz yöntemi olarak yapı-
salcılığı benimsemiş olmasından değil, bilakis Arap/İslam dünya-
sında değişmeden kalan hususları tespit edip, onların tarihsel ve
kültürel bağlamın sonuçları olarak inşa edildiklerini ortaya koy-
mak suretiyle ve tarihsel değişimin sonucunda anlamlarını yitir-
dikleri gerekçesiyle bir yapıbozuma uğratmak amacına yönelik-
tir. Esas itibarıyla bir rasyonalist ve modernist olarak
nitelendirebileceğimiz Câbirî, dinin ilkeleri ile rasyonalitenin il-
kelerinin örtüştüğünü varsayar. Modern bilimi ve çağdaş geli-
meleri rasyonalizmin bir sonucu olarak görür. İslam'ı, bir yandan
onun rasyonelliğini engellediğini düşündüğü ve irrasyonel bir ni-
telik arz eden kültürel unsurlardan yapıbozum stratejisiyle arın-

dırmayı amaçlarken öte yandan da modern bilim ve gelişmeler
çerçevesinde Arap/İslam kültürünün yeni bir inşasını amaçlamak-
tedir.

Akademik çalışmaların kendine has güçlükleri vardır. Fakat
benim için ekstra bir güçlük, akademyanın dışından bu çalışmayı
yapmak olmuştur. Dolayısıyla her ne kadar doktora seviyesin-
deki bir akademik çalışma bireysel çaba ve gayretlerin ürünü ola-
rak ortaya konulmuş olsa da çok fazla insanın emeğini içermek-
tedir. Benim çalışmamda da bu anlamda birçok kişinin emeği
bulunmaktadır. Hepsine minnet ve teşekkürlerimi ifade etmek
isterim. Ayrıca kendilerine ayırmam gereken zamanı ayıramadı-
ğım ve onların babalarına en ihtiyaç duydukları zamanlarda ba-
balarından mahrum ettiğim çocuklarıma ve ve sevgili eşime de
teşekkürü bir borç bilirim. Bu çalışmayı benim tahsilimde en bü-
yük vesile olan ve dualarıyla beni cesaretlendiren, üzerimde ko-
ruyucu olan, destek veren anneme ithaf ediyorum. Annemin du-
aları olmasaydı böyle bir eser olmazdı. Mekânın cennet olsun
anacığım.

İbrahim Keskin

Bursa, 2021

Kaynakça

- Abdurrahman, Taha, **Tecdidu'l-Menhec fi Tekvini't-Turas**, Daru'l-Beyza,el-merkezu'-selafiyi'l-Arabî, 1994
- Akdemir, Süleyman, **Sivil Toplum ve İslamiyet**, Yeni Türkiye Dergisi, sayı 18, yıl 1997
- Aktay, Yasin, **Aklın Sosyolojik Soykütüğü Soy Akıldan Tarihsel ve Toplumsal Akla Doğru**, http://www.angelfire.com/art/yasinaktay/Hermeneutic%20Context/Aklin_Sosyolojik_Soykutugu.htm (Son Erişim Tarihi: 02.02.2021)
- Arslanel, M. Nazan, **Sivil Toplum, İslamiyet ve Demokrasi**, <http://www.akader.info>. (Son Erişim Tarihi: 09.06.2009)
- Aydın, S. Mehmet, "Din- Siyaset ve Demokrasi" **İslam ve Demokrasi**, Ensar Neşriyat, İstanbul 2000
- Bacon, Francis, **The New Organon**, (Ed. Lisa Jardine& Michael Silverthorne), Cambridge University Presss, New York 2000
- Balkin, J.M., **Yapısöküm**, Çev. Kasım Küçükalp, U. Ü. İ. F. Dergisi, C. 13, Sayı. 1, 2003
- Berger, Peter L., "Sekülerizmin Gerilemesi", **Sekülerizm Sorgulanıyor**, Derleyen Ali Köse, Ufuk Kitapları, İstanbul 2002
- Cevizci, Ahmet, **İlk Çağ Felsefesi Tarihi**, Asa Kitabevi, Bursa 2006
- Copleston, Frderick, **Fesefe Tarihi: Aydınlanma**, çev. Aziz Yardımlı, c. 6, İdea Yayınları, İstanbul 1988
- Davutoğlu, Ahmet, "Küreselleşme, Zihniyet Bunalımı ve Demokrasi" **İslam ve Demokrasi**, Ensar Neşriyat, İstanbul 2000

- Ebu-Rabi, İbrahim M., **Çağdaş Arap Düşüncesi**, Çev. İbrahim Kapaklıkaya, Anka Yayınları, İstanbul 2005
- el- Câbirî, Muhammed Âbid, **Arap/İslam Siyasal Aklı**, Çev: Vecdi Akyüz, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2001
- **Çağdaş Arap/İslam Düşüncesinde Yeniden Yapılanma**, Çev. Ali İhsan Pala, Mehmet Şirin Çıkar, Kitabiyat yayınları, Ankara 2001
- **Felsefî Mirasımız ve Biz**, çev. A. Sait Aykut, Kitabevi yayınları, İstanbul 2003
- **Tekvinu'l- Akli'l-Arabi**, El- Merkezü's- Sekafiyi'l-Arabi, Beyrut 1991
- **Arap/İslam Kültürünün Akıl Yapısı**, Çev. Burhan Köroğlu ve Arkadaşları, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2001
- **Bünyetü'l-Akli'l-Arabî**, El- Merkezü's- Sekafiyi'l-Arabi, Beyrut 1991
- **el- Müsakkafün el- Arab Fî'l- hadâratî'l- Arabiyye**, Beyrut, merkezü dirâsât'l- vihdati'l- Arabiyye 1995
- **el-Akl's-Siyasiyyü'l-Arabî**, El merkezü's-siyasiyyu'l-arabi. Beyrut, 1991
- **Et-Turas ve'l-Hadase**, el-Merkezu's-Sekafiyu'l-Arabi, Beyrut, 1991
- **Felsefî Mirasımız ve Biz**, Çev. A. Said Aykut, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2003
- **Arap/İslam Aklının Oluşumu**, Çev. İbrahim Akbaba, Kitabevi yayınları, İstanbul 2001,
- **Vichet-u Nazar Nahv-u İadet-i Kadaya'l-Fikri'l-Arabiyyi'l-Muasır**, Merkezü's- Sekafiyu'l-Arabî, Beyrut 1992
- Gadamer, Hans -Georg, **Truth And Method**, Second Revision Edition, (Translation Revised by Joel Weinsheimer and Donald G. Marshall), Continuum, New York 1989
- Giddens, Antony, **Elimizden Kaçıp Giden Dünya**, Alfa Yayınları, Tarihsiz, Gülbekian Komisyonu, **Sosyal Bilimleri Açm**, Çev. Şirin Tekeli, Metis Yayınları, İstanbul 2008
- Hekman, Susan, **Bilgi Sosyolojisi ve Hermeneutik**, Çev. Hüsamettin Arslan ve Bekir Balkız, Paradigma Yayınları, İstanbul 1999
- Hollinger, Robert, **Postmodernizm ve Sosyal Bilimler**, Çev. Ahmet Cevizci, Paradigma yayınları, İstanbul 2005

- Hoy, David Couzens, **The Critical Circle**, University of California Press, California 1982
- Kant, İmmanuel, "Aydınlanma Nedir? Sorusuna Cevap.", **Immanuel Kant Seçilmiş Yazılar**, Çev. Nejat Bozkurt, Remzi Kitabevi, İstanbul 1984
- Keyman, E. Fuat, "Globalleşme Ve Öteki Sorunu; Postmodernizm, Feminizm ve Oryantalizm." **Küreselleşme Sivil Toplum ve İslam**, Derleyen: E. Fuat Keyman ve A. Yaşar Sarıbay, Vadi Yayınları, Konya 1998
- Kireççi, Mehmet Akif, **Decline Discourse and Self-Orientalization in The Writings of Al- Tahtawl Tâhâ Husayn and Ziya Gökalp A Comparative Study of Modernization in Egypt and Turkey**, Ph.D. Tesis, University of Pennsylvania, 2007, (Basılmamış Doktora Tezi)
- Köchler, Hans, "Batı Demokrasilerinin Tekamülü ve Felsefî Arka Planı", **İslam ve Demokrasi**, Ensar Neşriyat, İstanbul 2000
- Kuhn, Thomas S., **Bilimsel Devrimlerin Yapısı**, Çev. Nilüfer Kuyuş, Alan Yayınları, İstanbul 1995
- Kurzman, Charles, "Liberal İslam; Başarı Şansı ve Karşılaştığı Sorunlar" **Radikal İslam**, Barry Rubin, Çev. Rengin Gün, Asam Yayınları, Ankara 2002
- Küçükcalp, Derda, **Politik Nihilizm: Nietzscheci Bir Tartışma**, Aktüel Yayınları, İstanbul 2005
- Küçükcalp, Kasım, **Batı Metafizikinin Dekonstrüksiyonu: Heidegger ve Derrida**, Sentez Yayıncılık, Bursa 2008
- Levi-Strauss, Claude, **İrk, Tarih ve Kültür**, Çev. Haldun Bayrı ve Arkadaşları, Metis Yayınları, İstanbul 1994
- Mensching, Gustav, **Dini Sosyoloji**, Çev. Mehmet Aydın, Tekin Kitabevi, Konya 1994
- Murphy, John W., **Postmodern Sosyal Analiz**, Çev. Hüsamettin Arslan, Paradigma Yayınları, İstanbul 2000
- Rabinow, Paul; Sullivan, William. **Yorumcu Eğilim: Bir Yaklaşımın Doğuşu, Toplum Bilimlerinde Yorumcu Yaklaşım**, Ed. P. Rabinow ve W. Sullivan, Çev. Taha Parla, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul 1990
- Said, Edward W. **Şarkiyatçılık**, Çev. Berna Ünler, Metis Yayınları, İstanbul 2001
- Sezen, Yümmi, **Sosyolojik Açından Din**, İFAV Yayınları, İstanbul 1998
- Toplayıcı, Mesut, **İslam ve Demokrasi**, www.köprüdergisi.com

- Turner Bryan S., **Max Weber ve İslam; Eleştirel Bir Yaklaşım**, Çev. Yasin Aktay, Vadi Yayınları, Konya 1991
- Turner Bryan S., **Oryantalizm, Postmodernizm ve Globalizm**, Çev. İbrahim Kapaklıkaya, Anka Yayınları, İstanbul 2002
- Vattimo, Gianni, **The Transparent Society**, (Translated by. David Webb), Polity Pres, Cambridge, 1992
- Vergin, Nur, “İslam’da Çağdaşlık ve Türk Demokrasisine Geçişte Rolü”, **Küreselleşme Sivil Toplum ve İslam**, Derleyen; Fuat Keyman, A. Yaşar Sarıbay, Vadi Yayınları. Konya 1998
- Wachterhauser, Brice R., “Anlamada Tarih ve Dil”, **İnsan Bilimlerine Prologomena**, Derleyen ve Çev. Hüsamettin Arslan, Paradigma Yayınları, İstanbul 2002
- Wallerstein, İmmanuel, **Yeni Bir Sosyal Bilim İçin**, Çev. Ender Abadoğlu, Aram Yayınları, İstanbul 2003
- West, David, **Kıta Avrupa Felsefesine Giriş**, Çev. Ahmet Cevizci, Paradigma Yayınları, İstanbul 1998
- Yazıcıoğlu, Hulusi, **Bir Din Politikası Laiklik**, İFAV Yay. İstanbul, 1993
- Yıldız, Recep, **Ömrünü Yanlış Adayan Adam: Fazlurrahman**, <http://www.inkisaf.net/articles+article.id+25.htm>

Dizin

- A**
- Abbasi Devleti 36, 48, 49, 50, 80, 127, 155, 165, 167, 186, 238, 251, 252
- akıl 19, 20, 25, 26, 27, 28, 32, 43, 44, 46, 47, 49, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 62, 63, 66, 68, 70, 71, 72, 77, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 88, 94, 95, 96, 101, 104, 105, 106, 114, 115, 116, 118, 119, 120, 122, 124, 125, 128, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 140, 142, 143, 144, 147, 149, 155, 156, 157, 158, 160, 172, 173, 182, 183, 184, 185, 190, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 201, 202, 203, 205, 208, 209, 211, 213, 217, 227, 249, 251
- Amerika Birleşik Devletleri 177
- Arap aklı 14, 15, 16, 17, 20, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 80, 82, 84, 87, 88, 93, 94, 95, 96, 97, 101, 111, 112, 115, 123, 124, 127, 128, 132, 144, 151, 171, 173, 175, 182, 183, 184, 185, 188, 191, 192, 194, 195, 198, 201, 239
- Arap dili 16, 28, 29, 40, 62, 63, 65, 69, 71, 76, 98, 99, 103, 106, 116, 118, 135, 155, 215, 250
- Arap/İslam düşüncesi 18
- Arap kültürü 56, 76, 179
- Arap rasyonalizmi 19, 20, 192
- Aristoteles (-çi) 18, 29, 31, 49, 79, 80, 81, 82, 83, 110, 111, 145, 155, 156, 157, 158, 159, 165, 166, 173, 187, 201, 202, 240, 251, 253
- Avrupa 19, 51, 56, 57, 58, 172, 173, 181, 192, 196, 198, 220, 224, 225, 233, 234, 236, 238, 239, 246, 250, 253
- Aydınlanma 9, 53, 118, 178, 192, 195, 196, 197, 236, 242

- B**
Batı düşüncesi 20, 21, 24, 31, 33, 38, 52, 59, 68, 93, 118, 132, 147, 169, 170, 173, 178, 179, 180, 182, 184, 191, 198, 202, 203, 204, 205, 206, 223, 224, 226, 229, 230, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 240, 241, 242, 243, 247, 249, 250, 252, 253
Batı felsefesi 24
Batı medeniyeti 38, 205
Bâtûnîlik 18, 76, 78, 251
bedevi 16, 28, 29, 38, 62, 63, 64, 65, 69, 70, 71, 82, 84, 94, 116, 118, 131, 250
beyân 17, 20, 68, 87, 88, 104, 111, 112, 117, 121, 128, 149, 156
beyânî akıl 17, 20, 28, 40, 52, 71, 74, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 137, 139, 140, 144, 147, 151, 159, 160, 161, 162, 165, 176, 182, 183, 184, 187, 209, 250
burhân 16, 20, 28, 157, 253
- C**
Cahiliye 15, 46, 60
cevher 29, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 120, 129, 252
- D**
dekonstrüksiyon 89, 93, 105, 151, 169, 170, 183
demokrasi 227, 228, 229, 230, 232, 234
- Derrida, Jacques 128, 132, 147, 148, 151, 169
Descartes, Rene 68, 93
din 9, 13, 14, 21, 28, 29, 37, 41, 47, 68, 77, 85, 113, 122, 123, 132, 141, 152, 157, 161, 162, 163, 164, 168, 184, 187, 188, 189, 190, 192, 199, 203, 205, 206, 207, 212, 213, 216, 217, 218, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 231, 232, 244, 250
- E**
Ebu Rabi, İbrahim 124
Eflatun 76
Ehl-i Sünnet 19, 101, 109, 186
el-Câbirî, Muhammed Abid 9, 10, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 231, 232, 233, 235, 236, 237, 239, 240, 241, 244, 245, 246, 247, 249, 251, 252, 253, 255, 256
Empedokles 76
emperyalizm 177, 178, 179
Endülüs/Fas tecrübesi 14, 16, 19, 20, 185, 186, 201, 202, 203, 206, 207
epistemoloji 42
er-Risale 67, 68, 92
Eş'arilik 19, 88
evrensel akıl 49, 79, 80, 81, 82, 156, 160, 182, 195, 202
evrensel aklın ilkeleri 82, 84, 85, 182
- F**
Farabî 83, 201, 252, 253
fıkıh 36, 37, 66, 67, 68, 69, 70, 88, 92, 99, 100, 108, 129, 173, 183, 187, 188, 189, 205, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 215, 250, 254
Foucaultcu perspektif 124, 159
- G**
Gazâli 18, 19, 50, 251, 253
gelenek 14, 23, 32, 44, 77, 153, 242
gerçeklik 24, 31, 134, 162
Gnostik düşünce 50, 82, 114, 137
Grek-Batı (Avrupa) kültürü 57, 58, 198
güç istenci 150, 151, 178
- H**
hadis 26, 28, 99
hakikat 31, 51, 95, 96, 100, 125, 138, 139, 148, 149, 154, 169
Halid b. Yezid b. Muaviye 135
Halil bin Ahmet el- Ferâhidî 64, 98
Hanbelî 88
Harranlılar 76, 135
Herakleitosçu yaklaşım 67
Hermesçilik 77, 134, 135, 136
Hermetik gelenek 18, 28, 29, 77, 79, 84, 120, 134, 136, 137, 140, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 154, 158, 165, 167, 187, 244, 251, 252, 253, 254
hurafe 197
Hz. Osman 218
Hz. Ömer 36, 212, 232
- İ**
İbn-i Hazm 19, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 202, 253, 254
ictihad 36
ideoloji 17, 19, 39, 43, 46, 52, 176, 184, 185, 186, 250, 251
İhvan-ı Safa 50, 156
İmam Şafii 17, 67, 91, 92, 93, 106, 124
insan 30, 41, 53, 57, 58, 84, 97, 113, 124, 130, 142, 143, 155, 157, 158, 183, 195, 198, 201, 229
irfân 18, 20, 28, 52, 77, 82, 83, 122, 132, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 151, 152, 153, 159, 160, 166, 176, 184, 251, 252, 254
ironi 21
irrasyonalizm 14, 185, 254

İskenderiyeliler 76
 İslam 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 87, 88, 89, 90, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 112, 114, 115, 116, 118, 119, 120, 122, 124, 125, 126, 127, 128, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 191, 192, 193, 194, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 210, 212, 213, 217, 218, 220, 221, 222, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 249, 250, 252, 255
 İslam dünyası 15, 220, 227, 232
 İslam toplum(-ları) 37, 39, 126, 220, 243
 İsmailiyye 76, 143
 İsrailiyyat 75
 İşrâkî 78, 135

K
 Kadı en-Numan 151
 Kant, Immanuel 194, 242

kelam 88, 100, 106, 173, 183, 187, 250, 252, 253, 254
 kıyas 19, 29, 35, 69, 70, 84, 92, 93, 94, 97, 100, 105, 107, 108, 109, 110, 112, 118, 187, 190, 205, 206, 208, 211
 Kindî 81, 82, 83, 84, 159, 160, 161, 162, 201, 252
 Kitâbü'l- burhân 83
 Köchler, Hans 233
 Kur'an Arapçası 65
 Kur'an-ı Kerim 16, 26, 28, 41, 65, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 90, 91, 92, 99, 100, 103, 113, 114, 117, 119, 131, 135, 138, 139, 143, 149, 166, 211, 214, 217, 231, 251
 kültür 9, 13, 14, 15, 16, 19, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 34, 39, 47, 48, 51, 54, 55, 56, 58, 60, 78, 85, 87, 90, 96, 97, 102, 104, 107, 113, 119, 132, 134, 141, 144, 153, 154, 161, 165, 170, 174, 180, 182, 183, 186, 187, 188, 189, 190, 192, 199, 200, 204, 205, 207, 211, 212, 216, 232, 242, 250, 256
 küreselleşme 9, 177, 234

L
 Lalende, André 55, 193
 Levi-Strauss, Claude 56, 96, 246
 logos 51, 142, 250

M
 Maniheistl(-ler) 50, 75, 76, 79, 80, 82, 114
 mantık 39, 49, 80, 81, 99, 131, 155, 162, 163, 165, 166, 200, 202, 251

matematik 19, 201, 251
 Maverdî 128
 mecaz 91, 131
 Mecûsiler 75
 Medine 72, 134
 Mekke 72, 134
 Me'mûn 18, 48, 49, 51, 52, 79, 80, 81, 83, 155, 156, 165, 166, 251
 Mensching, Gustav 221
 mit 32
 mitos 51, 250
 modern bilim 111
 modernite 185, 247, 255
 modernleşme 169, 237, 246
 Mukatil b. Süleyman 91
 Mu'tasım 83
 Mu'tezile 80, 122
 Mu'tezilî 81, 88
 Müslüman 39, 199, 214, 224, 237, 249, 255

N
 norm 41
 nübüvvet 29, 140, 142

O
 oluşturucu akıl 27, 55, 56, 156, 193, 194
 oluşturulmuş akıl 27, 55, 56, 60, 81, 84, 124, 132, 144, 156, 157, 193, 194, 196

P
 Peygamber (a.s.) 15, 26, 36, 38, 67, 72, 73, 74, 106, 117, 134, 141, 214, 215, 217, 218
 Pisagor 76
 Pisagorcu 159

post-sömürge 44, 177, 179, 185, 236, 243
 pozitivist 9, 227

R
 rasyonalite 14, 16, 71, 81, 94, 111, 112, 119, 145, 151, 154, 157, 158, 173, 190, 199, 200, 201, 202, 227, 236, 239
 reformasyon 196
 resmi ideoloji 251
 Rönesans 59, 172, 173, 196

S
 Sabiiler 76
 Saussure, Ferdinand de 40
 Selefî 88, 170
 Selefî Sâlihîn 39
 self-oryantalizasyon 21, 168, 237, 238, 246, 247, 255
 sömürgecilik 14, 44, 192
 Sünni-Emevi 18, 150

Ş
 Şafilik 19
 Şatbî 188, 189, 190, 192, 207, 208, 209
 şeriat 33, 34, 38, 115, 138, 148, 174, 214
 Şia 18, 78, 79, 80, 122, 138, 141, 149, 150, 151, 154, 159, 251

T
 tarih 27, 30, 39, 41, 46, 53, 54, 55, 60, 142, 152, 172, 181, 193, 195, 200, 213, 238
 tarihselcilik 15, 34

tedvin 15, 16, 17, 18, 23, 25, 27,
34, 36, 38, 39, 44, 46, 47, 48, 60,
61, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 73, 74,
76, 78, 87, 88, 89, 90, 91, 94, 98,
105, 107, 124, 125, 127, 129, 132,
134, 135, 144, 172, 173, 174, 175,
183, 187, 189, 193, 196, 207, 210,
212, 252, 255
Tevhid inancı 71, 74, 114, 119,
227, 229
toplum 30, 39, 43, 46, 53, 58, 193,
195, 200, 221, 227, 229, 231, 236,
239, 243, 244

V

varlık 31, 32, 95, 97, 98, 102, 114,
115, 116, 119, 121, 124, 128, 142,
152, 209, 240, 241

Velayet 140, 141

Y

yapıbozum 10, 15, 16, 20, 42, 45,
123, 128, 130, 131, 132, 154, 175,
176
yapısalcılık 14, 15, 16, 17, 24, 26,
27, 29, 30, 33, 40, 41, 42, 85, 96,
102, 105, 121, 123, 137, 176, 211
yeni-Platonculuk 81, 159
Yunan düşüncesi 18, 49, 51, 56,
80, 81, 145, 156, 158, 161, 165,
173, 182, 198, 199, 249, 250, 251

Z

Zahirî 88
Zeydiye 122

Yapısalcı Yabancılaşma

Cabiri'nin İslam Düşüncesinin
Yapısal Analizinin Eleştirisi

İslam dünyasının yaşamış olduğu yenilgi ve sömürüyü, geri kalmışlık ile ilişkilendiren birçok akademisyen ve düşünür gibi Câbiri de modernleşememe ile geri kalmışlığı ilişkilendirmek suretiyle, çağdaş Arap/İslam dünyasının bir kriz durumu yaşadığını ve söz konusu krizin kültürel mirastan kaynaklanan bir sürecin sonucu olduğunu varsayar. İslam'ın potansiyel bir rasyonelleşmeye sahip olduğunu fakat söz konusu mirasın modern rasyonelleşmeyi engellediği varsayımıyla, tarihsel ve mekânsal farklılaşmalara rağmen değişmeden kalan unsurları ortaya çıkarmak amacıyla, yapısalcılığı bir yöntem olarak kullanır. Onun yapısalcılık yoluyla Arap/İslam düşüncesinin unsurlarını ortaya koyma girişimi, Arap/İslam düşüncesini yapıbozuma uğratmak içindir. Fakat o yapıbozumunu, Arap/İslam düşüncesinde olduğunu varsaydığı rasyonaliteyi ortaya çıkartıp yeniden yapılandırmak amacıyla kullanmıştır. Arap/İslam düşüncesinin potansiyel rasyonalitenin keşfedilmesi, yeniden yapılandırılması bir Arap/İslam rönesansını ve modernleşmesini gerçekleştirmek arzusunun taşıdığıdır.